

GŁADZIĆ (115) *vb impf*

a jasne (w tym 3 r. błędne znakowanie).

inf gładzić (7). \diamond *praes 1 sg* gładzę (24). \diamond *2 sg* gładzisz (6). \diamond *3 sg* gładzi (50). \diamond *3 pl* gładzą (6). \diamond *praet 3 sg m* gładził (2). \diamond *3 pl m pers* gładzili (2). *m an* gładzili (1). *subst* gładziły (1). \diamond *imp 3 sg* niech gładzi (1). \diamond *con 3 sg m by* gładził (2). *f by* gładziła (1). \diamond *3 pl m pers by* gładzili (1). \diamond *impers preat* gładz(o)no (2). \diamond *part praes act* gładząc (9).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Wyrównywać, wyprostowywać, wygładzać powierzchnię czegoś; usuwać chropowatości, wypukłości, nierówności z czegoś; dolare, levigare Mącz, Calep, Cn; polire BartBydż, Cn; edolare Mącz, Cn; delevare Calep, Cn; glabrare, limare, pilare, planare, pumicare Mącz; dedolare, lubricare Calep; allevare, depolire, despumare, laevare, pumicare Cn (38) : BartBydż 230b; Dolo [...], Hebluyę/ Gładzę. Mącz 93d; Głabro, Wyłczikam/ skubę. Gładzę. Mącz 146a, 4d, 190b, 193d, 303a; Calep 294a, 299b, 338b, 578b, 614a.*

gładzić co (6): Mącz 76b, 190b, 285a, 303a; CzechRozm 235v; Wzywaymy PANA, ten w frogim vporze Gładzi/ vćilza igrájące morze KlonFlis B3v.

gładzić czym (5): Dente laevigat chartam, Zębem gładzi pápir. Mącz 190b; Planula, Hebel którym gładzą á pociofuyą defzczki. Mącz 303a; Pumico, Tákim kámieniem gładzę/ chędożę/ wycieram. Mącz 33lc, 285a; CzechRozm 235v.

Szereg: »gładzić, (i) równać (a. urownować)« (3): Pavicula, Młot albo kulá którą dno vbiyáją/ gładzą/ y vrownawáją. Mącz 285a, 93d, 299d.

W przén [co] (1) : A což to ieft zá pociefzna náuká [...]/ która drapie sumnienia nie pociefza/ piłue á nie gładzi ich. SarnUzn H6.

a. *O cerze i skórze (7) :*

gładzić czego (1): Lice bielić y zmárłkow gładzić then ípofoob ma. SienLek 80.

gładzić co (6): Też kto częłto nafienia włóskiego kopru pożywa/ taki prawie odmłodnieie, bowiem płec gładzi y krew dobrą czyni. FalZioł I 52b; Mąka pszeniczna licze czífci y gładzi FalZioł III 25a, † 2b. Cf Zwrot.

W charakterystycznych połączeniach: gładzić licet płec (2), zmarskow.

*Zwrot:»blizny gładzi« (3): Blizny kthore po ranach zoftaią gładzi FalZioł *3d, II 12d, IV 39c.*

b. *W związku z leczeniem chorób płuc, żołądka lub jelit [co] (6) : wthora mocz iego ieft/ która kałzel vfmierza y chropawość płucz gładzi FalZioł I 18a; ma moc ípaiaiącą, miękczącą/ wnętrzości gładzi FalZioł I 78b, †6d, I 6b, 111d, III 42a.*

W charakterystycznych połączeniach: gładzić chropawość (płuc) (3), ostrości, wnętrzości, zdrapanie.

c. *Czesać, porządkować włosy, sierść [co] (3) : Como – Czełzę gładzę wołsy [!]. Calep 225a; W tym one włczífká ízli po ćichu ná gorę/ Gładząc iák na nieznácni koždy fwoię íkorę. CzahTr E.*

W przén (1) : Chcełzli nie mieć w miełzku ítráchu/ Nie przeładzay tego gmáchu [kuchni]. Ten gmách łeb gładzi y ieży/ Bo ná niem wiele zależy. RejZwierc 237v.

2. *Unicestwiać (73) :*

a. *Znosić, kasować, zacierać, puszczać w niepamięć, wymazywać; abolere, antiquare, convellere, obliterare* *Mącz* (61) : Aboleo, Gładzę/ zniszczam/ mążę/ zągubiam/ w niwec obracam. *Mącz* 261d; *Convello*, *Wydzieram/ wyciągam/ wykorzeniam/ gładzę. Mącz* 478c, 11d, 195d.

gładzić co (57): *KromRozm II* k3v; *Iam ieft/ iam ieft fam* który gładzę nieprawości twoie dla mnie? *KrowObr* 155; *RejPosWiecz*³ 98; *BiałKat* 83v; *KuczbKat* 375; kości męczeńnikow/ niemocy oddaląią: chore leczą: ślepym wzrok daią: trędowate oczyszciaią: pokufy y fmutki gładzą *SkarŻyw* 393; Bo rzeczy są niepewne/ y które czas gładzi *KochDz* 104; *GrabowSet* O2v; *LatHar* 201, 645; *SkarKaz* 347a; Ci z łobą Kompánią wiodą bårzo rádzi: A ieden więc drugiego rad niecnotę gładzi. *KlonWor* 35. Cf *gładzić co* czym, *Zwroty*.

gładzić co czym (4): gdzie ono za ludzkie występki y grzechy bydło rzezano/ a krwią ich nieprawości gładzono. *CzechRozm* 60, 94v; *SkarKaz* 348b; Złe sprawy cnotą gładząc/ da sławę dobremu. *GosłCast* 35.

W charakterystycznych połączeniach: gładzić niecnotę, nieprawość (4), *pokusy, smutki, występki, złości* (2).

Fraza: bibl. [Ioann 1/29] »oto (a. owo) (Baranek (Boży) (ten)) który gładzi(sz) grzech(y) świata, ludzkie« (12 : 3): Oto baranek boży/ oto który ludzkie grzechy gładzi. *OpecŻyw* 39; *MurzNT* 216 marg; *KromRozm II* t; *KromRozm III* E6; Båránku Boży który gładziłz grzechy Swiátá zmiłuy się nád námi? *KrowObr* 68v, 69v; Oto Båránek Boży/ oto ten kthory gładzi grzechy fwiáthá. *Leop Ioann* 1/29; *RejPosWstaw* 22; *SkarŻyw* 112, 552; Dla tegoś też ná swiát zesłał Syná iedynego/ BAránká który gładzi grzechy swiátá wżyltkiego *ArtKanc* L8; *WujNT Ioann* 1/29, s. 537; *WysKaz* 26; *SkarKaz* 515b.

Zwroty: »gładzić grzechy« = *tollere peccatum Vulg* [szyk zmienny] (40): a tu pan iezus krzełwftawil/ ij dól motz by grzechy gładzil. *OpecŻyw* 36v; *LubPs* Z3v; a wżakofz nietzytanie flow Ewánieliey nas zbawia/ áni też powiedanie/ grzechy náfze gładzi *KrowObr* 161v; Gładząc grzechy náfze/ nas flugi rządż thwoie *KrowObr* 171v, 81v; *BibRadz* *6v; Iálmuzná gładzi grzechy. *KuczbKat* 420 marg, 200; Míza ś. grzechy gładzi. *WujJud* 223 marg [idem] Mm6; *BudBib Eccli* 3/31; *CzechRozm* 171v, 210v; *CzechEp* 116; *GrabowSet* P4 [2 r.]; Aby ftąd prowadzili rozliczne fwe błędy/ [...] twierdząc/ iż krzełt nie gładzi grzechow *WujNT* 13; y wracác w czwor náfob zle nábyte/ to dopiero dołkonále gładzi grzechy. *WujNT* 275, 243, 747, *Hebr* 10/4, *Zzzzz3v*; *SkarKaz* 158a, 577b, Oooo2a. Cf *Fraza*.

»gładzić winy« (1): O Båránku náfz iedyny/ który gładziłz náfze winy/ [...] śmiłuyże się nád námi *ArtKanc* 15.

Szeregi: »oczyszciać i gładzić« (1): Oto krzełt prawdziwie daie łáfkę [...] ponieważ grzechy oczyszcia y gładzi *WujNT* 747.

»tłumić a gładzić« (1): co Pan Bóg z łáfki fwéy za cudá raczył nam okázác/ złość náfze tłumiąc a gładząc. *BiałKat* 83v.

b. *Niszczyc, tępic* (5) :

a. *O rzeczach konkretnych [co]* (1) : [świerczyk] On iął k niemu tako mowić. [...] A wżák ci zboża nie gładzę/ Ani winnym gronom łzkodzę. *BierEz* F2v.

β. *O pojęciach abstrakcyjnych [co] (4)* : *KromRozm II e*; Ale y owśsem mocą y władzą swoyą/ którą ma od páná/ papyez ma gładzić błędy *KromRozm III N4v*; Bo pochlebśtwo z nieprawdą tuż zá nimi chodzą/ A świętą spráwiedliwość márníe zewśząd gładzą. *RejWiz 77v*; *WisznTr 23*.

c. *Zabijać, uśmiercać [kogo, co] (7)* : á im więcej Krześcíany gładzili/ tym íe ich więcej przymnażało. *BielKron 288v, 24v*; *KochMon 23*.

gładzić z pośrodku kogo (1): Abowiem tu íye sftawa Bożey woley dośyć/ który każe gładzić złego s pośrodku dobrych *GroicPorz c4v*.

gładzić czym (1): y rodzaj wśyśtek ich/ kaźnią/ karánim/ y niewolą z íemie gładzi. *OrzJan 33*.

W przen (2) : Bo mi íe niegodzi gładzić [*delere debeo*] pothomśtwá íwey fámilíey. *Leop Ruth 4/6*.

Szereg: »gładzić albo zabijać« (1): tedy wielką Pánu Bogu ten krzywdę czyni á íakoby gwałtem nań íe miece/ który obraz íego z swíatá gładzi/ álbo zábija. *KuczbKat 315*.

3. *Upiększać, zdobić; explanare Calep; colere, condecorare, decorare, exornare, ornare, purpurare, vestire Cn (4)* : Explano – Gładzę, zdobie. *Calep 394a*.

Zwrot: »twarz gładzić« [*szuk zmienny*] (3): woláá íię w wielkie cnoty pánieńskie przybieráć/ á Chryśtuśowi íe podobáć/ á níżli twarz gładząc/ y vbiorow íkázytelnych ízukáiąc/ przyíazni męśkiey żebráć. *SkarŻyw 71, 292*; *KlonWor 62*.

Szereg: »gładzić i przybieráć« (1): czemuś íey nie zfukał/ íż ták twarz swoię gładzi y przybiera? *SkarŻyw 292*.

Synonimy: **1.** *polerować, rownać, wycierać, wyrownawać*; **2. a.** *kazić, mazać, oczyściać, zagubiać, zatracáć*; **b.** *wyciągać, wydzierać, wykorzeniać*; **c.** *zabijać*; **3.** *głaskać, ochędożać, piększyć, przybieráć, przyprawiać, zdobieć*.

Formacje współrdzenne: *pogładzić, przygładzić, ugładzić, wygładzić, zagładzić, zgładzić; ogładzać, pogładzać, przygładzać, ugładzać, wygładzać, zagładzać, zgładzać; gładnieć; gładzieć*.

Cf **GŁADZĄCY, GŁADZENIE, GŁADZONY**